

Sygn. akt: III AUa 99/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 listopada 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Łodzi, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Maria Padarewska - Hajn (spr.)

Sędziowie: SSA Iwona Szybka

SSO del. Monika Pawłowska-Radzimierska

Protokolant: st.sekr.sądowy Kamila Tomasik

po rozpoznaniu w dniu 6 listopada 2014 r. w Łodzi

sprawy **M. R. (1) przy udziale A. W.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych I Oddziałowi w Ł.**

o wysokość podstawy wymiaru składek,

na skutek apelacji organu rentowego

od wyroku Sądu Okręgowego w Łodzi

z dnia 31 października 2013 r., sygn. akt: VIII U 1304/13,

1. **oddala apelację;**

2. **zasądza od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych I Oddziału w Ł. na rzecz M. R. (1) kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.**

Sygn. akt III AUa 99/14

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 14 marca 2013 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł. stwierdził, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne M. R. (1) z tytułu zatrudnienia u płatnika składek - A. W. od dnia 1 czerwca 2011r. została obniżona do kwoty 2.200 zł brutto miesięcznie, albowiem wynagrodzenie M. R. (1) określone w umowie o prace na poziomie 5.711,64 zł brutto było zawyżone i stanowiło obejście przepisów prawa w celu uzyskania wyższego świadczenia z ubezpieczeń społecznych, a ponadto było sprzeczne z zasadami współżycia społecznego w myśl art. 58 § 2 k.c. w związku z art. 300 k.p.

W odwołaniu od powyższej decyzji M. R. (1) wniosła o jej zmianę podnosząc, że wysokość jej wynagrodzenia była adekwatna do poziomu wykształcenia oraz doświadczenia zawodowego.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych wniósł o oddalenie odwołania.

Płatnik A. W. poparła stanowisko wnioskodawczyni.

Wyrokiem z dnia 31 października 2013r. Sąd Okręgowy w Łodzi zmienił zaskarżoną decyzję i ustalił, że podstawa wymiaru składek M. R. (2) na ubezpieczenia społeczne z tytułu zatrudnienia u A. W. od 1 czerwca 2011r. wynosi 5.711,64 zł, zasądając od organu rentowego na rzecz odwołującej koszty zastępstwa procesowego.

Rozstrzygnięcie Sądu pierwszej instancji zapadło w następującym stanie faktycznym:

M. R. (1) ur. (...), ma wykształcenie wyższe, jest magistrem sztuki - ukończyła z wyróżnieniem Wydział Malarstwa i Grafiki Akademii (...) w Ł.; jej dyplom został nagrodzony przez Rektora (...) tytułem dyplomu Roku 2003. M. R. (1) w latach 2006-2007 korzystała ze stypendium R. Włoskiego we F.. Po ukończeniu uczelni, pracowała na podstawie umowy o pracę w firmie (...) z wynagrodzeniem minimalnym.

Od dnia 29 maja 2008r. M. R. (1) rozpoczęła prowadzenie działalności gospodarczej o nazwie (...), w ramach której zajmowała się projektowaniem graficznym, grafiką komputerową, przygotowywanie folderów, ulotek, wizytówek, stron internetowych, druków. Ubezpieczona wykonywała m.in. na podstawie umów cywilnoprawnych dla A. W. różne prace w latach 2010-2011. Z tytułu prowadzonej działalności uzyskiwała przychody i dochody: w 2011r. - przychód 31.786,92, dochód – 21.147,96 zł. w 2010r - przychód: 27.191,21 zł, dochód – 9.206,73 zł., w tym roku koszt uzyskania przychodu wyniósł 17.984,48 zł, w 2009r. - przychód: 36.722,06 zł, dochód 14.778,90 zł, w tym roku koszt uzyskania przychodu wyniósł 21.943,16 zł.

Z tytułu prowadzonej działalności gospodarczej M. R. (1) zgłosiła się do obowiązkowych ubezpieczeń: emerytalnego, rentowego i wypadkowego, nie przystąpiła do dobrowolnego ubezpieczenia chorobowego; wyrejestrowała działalność gospodarczą od 1 lutego 2012r.

W dniu 1 czerwca 2013 roku M. R. (1) zawarła umowę o pracę na czas nieokreślony z A. W. na stanowisko grafik komputerowy w pełnym wymiarze czasu pracy z miesięcznym wynagrodzeniem w kwocie 5.711,64 złotych brutto. Wnioskodawczyni w firmie (...) zajmowała się grafiką komputerową, przygotowywaniem i projektowaniem stron internetowych dla sklepów internetowych, banerów i grafik. Przygotowane przez siebie koncepcje projektów przysyłała klientom, ich uwagi nanosiła na projekt i po uzyskaniu akceptacji klientów przekazywała do dalszej obróbki informatycznej.

M. R. (1) nie wyrejestrowała działalności gospodarczej natychmiast po zawarciu umowy o pracę, gdyż miała kilka niezrealizowanych projektów, które zamierzała ukończyć.

A. W. z wykształcenia jest biologiem. Prowadziła działalność gospodarczą na podstawie wpisu do ewidencji od 1 listopada 2009r. do 30 kwietnia 2012r. - usługi programowania świadczone dla sklepów internetowych. A. W. nie zawierała kontraktów z klientami na piśmie. Telefonicznie zawierała umowy zlecenia, jej firma wykonywała usługę i zainteresowana wystawiała faktury VAT. W 2011r. A. W. zatrudniała na podstawie umowy o pracę: Ł. K. na stanowisku informatyka z wynagrodzeniem 2200 i M. R. (1). Ł. K., ur. (...) ma wykształcenie średnie - jest technikiem informatykiem, został zatrudniony od dnia 24 listopada 2009r. w pełnym wymiarze czasu pracy. Pozostałe osoby, wskazane jako aktywne zawodowo w firmie, wykonywały czynności na podstawie umów o dzieło. Wartość umów o dzieło od 550 zł do 2.198 zł.

A. W. w 2011r. uzyskiwała przychody: styczeń - 8.457,87 zł, wydatki 5.256,33 zł, luty – 9.101,11 zł, wydatki 5.191,67 zł, marzec – 11.482,37 zł, wydatki 3.839,54 zł, kwiecień 11.223,36 zł, wydatki 2.717,61 zł, maj - 11.966,29 zł, wydatki 4.331,48 zł, czerwiec - 13.275,22 zł, wydatki 10.571,02 zł, lipiec - 11.525,01 zł, wydatki 10.965,08 zł, sierpień – 12.507,51 zł wydatki 13.318,69 zł, wrzesień – 11.289,65 zł wydatki 13.683,39 zł, październik - 27.658,05 zł wydatki 10.700,57 zł, listopad - 9.573,41 zł., wydatki 8.791,97 zł, grudzień - 10.064,70 zł, wydatki 5.925,20 zł.

W styczniu 2011r. A. W. dowiedziała się, że jest w ciąży, podjęła próby przez ogłoszenia w Internecie znalezienia osoby, która mogłaby prowadzić jej firmę w okresie po urodzeniu przez nią dziecka. Od dnia 2011r. przebywała na

zasiłku chorobowym. Zainteresowana urodziła dziecko we wrześniu 2011r. i do 8 marca 2012r. przebywała na zasiłku macierzyńskim.

M. R. (1) od dnia 12 października 2011r. stała się niezdolna do pracy. Podczas pobytu w szpitalu od 12 do 19 października 2011r. rozpoznano u niej padaczkę objawową w przebiegu guza lewego płata ciemieniowego mózgu. Przed dniem 12 października 2011r., kiedy po raz pierwszy w życiu uległa napadowi padaczkowemu, nie leczyla się neurologicznie. Od około pół roku przed tym dniem odczuwała mrowienie palca prawej ręki. Po około dwóch miesiącach odczuwała drętwienie prawej strony ust. Lekarz rodzinny, do którego udała się po poradę, nie skierował jej do neurologa. Wnioskodawczyni pracowała za pomocą myszki komputerowej i piórka, wiązała zatem drętwienie palca prawej ręki z używaniem tego sprzętu.

W. była na zwolnieniach lekarskich od 12 października 2011r. do 10 kwietnia 2012r., od dnia 11 kwietnia 2012r. do 28 lutego 2013r. pobierała świadczenie rehabilitacyjne. W okresie niezdolności do pracy, pracodawca nie zatrudnił nikogo na jej miejsce.

W konsekwencji powyższych ustaleń Sąd Okręgowy stwierdził, że stanowisko organu rentowego kwestionującego wysokość ustalonego przez strony wynagrodzenia w umowie o pracę zawartej między M. R. (1) i A. W. nie jest zasadne. Całokształt okoliczności zawarcia w dniu 1 czerwca 2011r. umowy o pracę nie wskazuje bowiem na jej sprzeczność z zasadami współżycia społecznego. Ustalenie wynagrodzenia wnioskodawczyni miało na celu odpłatę za pracę przez nią wykonaną, a nie tylko uzyskanie nienależnie wysokich świadczeń z ubezpieczenia społecznego. Sąd Okręgowy stwierdził, że wysokość wynagrodzenia odwołującej – 5.711,64 zł była adekwatna do świadczonej pracy przez nią pracy a także do kwalifikacji ubezpieczonej, doświadczenia zawodowego, zakresu jej obowiązków, kondycji finansowej pracodawcy. Wobec powyższego, Sąd Okręgowy na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżoną decyzję i orzekł jak punkcie 1 wyroku. O kosztach procesu Sąd orzekł na podstawie art. 98 k.p.c. oraz § 12 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.

W apelacji organ rentowy zaskarżył ten wyrok w całości, zarzucając:

1. niewyjaśnienie wszystkich okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy wskutek naruszenia przepisów postępowania, które mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 217 § 2 k.p.c. poprzez niezasadne oddalenie wniosku o dopuszczenie dowodu z dokumentu w postaci całości dokumentacji medycznej Wnioskodawczyni za okres od 2009 na okoliczność stanu zdrowia M. R. (2) przed zawarciem umowy o pracę, jak i w chwili zawierania umowy o pracę z A. W., pomimo, iż powyższe okoliczności, na które został zgłoszony niniejszy wniosek dowodowy nie zostały wyjaśnione zgodnie z twierdzeniem organu rentowego;

2. naruszenie istotnych ustaleń Sądu z treścią zebranego w sprawie materiału wskutek naruszenia przepisów postępowania, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy, tj. art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie oceny dowodów w sposób niewszechstronny: - z pominięciem dowodu z dokumentu w postaci faktur za okres od 2010r. do 2011r. wystawionych przez M. R. (1) z tytułu realizacji umów cywilnoprawnych zawieranych z A. W., z których wynika, iż czynności wykonywane przez M. R. (1) na rzecz A. W. od 1 czerwca 2011r. w ramach umowy o pracę, tj. projektowanie stron internetowych sklepów, M. R. (1) wykonywała na podstawie umów cywilnoprawnych z wynagrodzeniem 400,16 zł;

- z pominięciem dowodu z dokumentu z akt osobowych M. R. (1) - kwestionariusza osobowego, z którego nie wynika, iż wnioskodawczyni przebywała na stażu we W., oraz wcześniej była zatrudniona w firmie (...) co w konsekwencji oznacza, iż ww. okoliczność pozostały bez wpływu na ustalenie wysokości wynagrodzenia pomiędzy wnioskodawczynią a zainteresowaną;

- przyjęcie w sposób sprzeczny z zasadami doświadczenia życiowego, że: - brak środków finansowych przez pracodawcę na wypłacenie wynagrodzenia wnioskodawczyni w kwocie 5.711,64 zł, nie może mieć wpływu na wysokość wynagrodzenia ustalonego przez strony umowy o pracę i nie powoduje nieważności umowy w tym zakresie;

- ustalenie wynagrodzenia M. R. (1) na podstawie umowy o pracę w wysokości 5.711, 64 zł miało zapewnić jej osiągnięcie dochodów na poziomie nie niższym niż dochody uzyskiwane z działalności gospodarczej podczas gdy jak wynika z dokumentacji finansowej wnioskodawczyni z tytułu działalności gospodarczej uzyskiwała na poziomie od 767,23 zł do 1.762,33 zł,

- w sposób sprzeczny z zasadami logiki poprzez przyjęcie, że przyznanie wynagrodzenia M. R. (1) w kwocie 2,5 razy wyższego od wynagrodzenia innego pracownika wynika z tylko wyższego wykształcenia i doświadczenia zawodowego wnioskodawczyni, nie biorąc pod uwagę charakteru prowadzonego przez A. W. przedsiębiorstwa, rodzaju pracy grafika komputerowego wykonywanej przez M. R. (1);

- w sposób sprzeczny z zasadami doświadczenia życiowego poprzez przyjęcie, że wynagrodzenie wnioskodawczyni zostało ustalone w wysokości 5.711,64 zł, z uwagi na konieczność zaopiekowania się firmą (...), chociaż wnioskodawczyni w spornym okresie nie miała zdolności decyzyjnej, nie podpisywała dokumentów;

3. naruszenie przepisów prawa materialnego, tj. art. 58 § 1 i § 2 k.c. w związku z art. 300 k.p. poprzez nieprawidłową wykładnię i uznanie, że pomimo przyznania M. R. (2) wynagrodzenia, które przekraczało w sposób znaczny wysokość wynagrodzenia „godziwego” w tym również możliwości finansowe pracodawcy, postanowienie spornej umowy o pracę w zakresie wysokości wynagrodzenia nie jest sprzeczne z zasadami współzycia społecznego i nie prowadzi do obejścia przepisów prawa co w konsekwencji doprowadziło do zmiany zaskarżonej decyzji.

Apelujący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi I instancji; ewentualnie o zmianę zaskarżonego orzeczenia i oddalenie odwołania oraz zasądzenie od ubezpieczonego i zainteresowanej na rzecz organu rentowego kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych prawem za I i II instancję.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Nie budzi wątpliwości fakt, iż w prawie pracy obowiązuje zasada swobodnego kształtowania umów, lecz nie jest też sporne, że wolność ta realizuje się tylko w takim zakresie, w jakim przewiduje to obowiązujące prawo. Z punktu widzenia art. 18 § 1 k.p. umówienie się o wyższe od najniższego wynagrodzenie jest dopuszczalne, gdyż normy prawa pracy swobodę tę ograniczają tylko co do minimum świadczeń należnych pracownikowi w ramach stosunku pracy, natomiast autonomia stron umowy w kształtowaniu jej postanowień podlega ochronie jedynie w ramach wartości uznawanych i realizowanych przez system prawa, a strony obowiązuje nie tylko respektowanie własnego interesu jednostkowego, lecz także wzgląd na interes publiczny. Najpełniej wyraża to art. 353¹ k.c., który ma odpowiednie zastosowanie do stosunku pracy. Odpowiednie zaś zastosowanie art. 58 k.c. pozwala na uściślenie, że postanowienia umowy o pracę sprzeczne z ustawą albo mające na celu jej obejście są nieważne, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, a sprzeczne z zasadami współzycia społecznego – nieważne bezwzględnie.

Ocena wysokości wynagrodzenia umówionego przez strony stosunku pracy powstaje także na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych, gdyż dla ustalenia wysokości składek na ubezpieczenie społeczne znaczenie ma nie tylko fakt dokonania wypłaty wynagrodzenia w określonej wysokości. Umowa o pracę bowiem wywołuje skutki nie tylko bezpośrednie, dotyczące wzajemnych relacji między pracownikiem i pracodawcą, ale także pośrednie, w tym w kwestii wysokości składki, a w konsekwencji prowadzi do uzyskania odpowiednich świadczeń. Są to skutki bardzo doniosłe, zarówno z punktu widzenia interesu ubezpieczonego, jak i interesu publicznego, należy zatem uznać, że ocena postanowień umownych może i powinna być dokonywana także z punktu widzenia prawa ubezpieczeń społecznych. W prawie tym bowiem istnieje znacznie mocniejsza niż w prawie pracy bariera działania w ramach prawa, oparta

na ochronie interesu publicznego i zasadzie solidarności ubezpieczonych. W związku z powyższym, nadmiernemu uprzywilejowaniu płacowemu pracownika, które w prawie pracy mieściłoby się w ramach art. 353¹ k.c., w prawie ubezpieczeń społecznych można przypisać – w okolicznościach każdego wypadku – zamiar nadużycia świadczeń przysługujących z tego ubezpieczenia. Alimentacyjny charakter tych świadczeń oraz zasada solidaryzmu wymagają, żeby płaca stanowiąca podstawę wymiaru składki nie była ustalana ponad granicę płacy słusznej, sprawiedliwej i żeby rażąco nie przewyższała wkładu pracy, a w konsekwencji, żeby składka nie przekładała się na świadczenie w kwocie nienależnej. Taki pogląd jest ugruntowany w orzecznictwie Sądu Najwyższego i Sąd Apelacyjny w pełni go popiera (por. uchwała Sądu Najwyższego z 27 kwietnia 2005r., sygn. II UZP 2/05, OSNP 2005/21/338). Jednocześnie art. 86 ust. 2 ustawy z 13 października 1998r. o systemie ubezpieczeń społecznych upoważnia Zakład Ubezpieczeń Społecznych do kontroli wykonywania zadań i obowiązków w zakresie ubezpieczeń przez płatników składek. Kontrola ta obejmuje między innymi zgłoszenie do ubezpieczenia oraz prawidłowość i rzetelność obliczenia, potrącenia i płacenia składki. Oznacza to, że Zakład Ubezpieczeń Społecznych posiada uprawnienia do badania zarówno tytułu zawarcia umowy o pracę, jak i ważności jej poszczególnych postanowień i zakwestionowania tych postanowień umowy o pracę w zakresie wynagrodzenia, które pozostają w kolizji z prawem lub zasadami współzycia społecznego albo zmierzają do obejścia prawa.

W rozpoznawanej sprawie, Sąd Okręgowy dokonał prawidłowej oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego i nie przekroczył granic zasady swobodnej oceny dowodów określonej w art. 233 § 1 k.p.c. Sąd Apelacyjny w pełni podziela ustalenia Sądu I instancji, że wysokość wynagrodzenia określona w umowie o pracę jaka zawarła M. R. (1) z pracodawcą w dniu 1 czerwca 2011r. nie jest sprzeczna z zasadami współzycia społecznego i nie miała na celu świadomego osiągnięcia nieuzasadnionych korzyści z systemu ubezpieczeń społecznych.

Wskazać bowiem należy, że zgodnie z przedmiotową umową o pracę M. R. (1) została zatrudniona na stanowisku grafika komputerowego i pracę tę wykonywała przez 4,5 miesiąca do czasu nagłego ujawnienia się choroby nowotworowej. M. R. (1) ma wyższe wykształcenie, jest magistrem sztuki, ukończyła z wyróżnieniem Akademię (...) w Ł. na wydziale grafiki. Ubezpieczona posiada również duże doświadczenie zawodowe w dziedzinie grafiki komputerowej albowiem po ukończeniu studiów pracowała jako grafik komputerowy a od maja 2008r. prowadziła działalność gospodarczą, w ramach której zajmowała się projektowaniem graficznym, grafiką komputerową przygotowując folderów, ulotek, wizytówek, stron internetowych, druków. Ustalony zakres obowiązków ubezpieczonej w firmie (...) odpowiadał kwalifikacjom M. R. (1) jak i jej doświadczeniu zawodowemu, gdyż obejmował on przygotowywanie i projektowanie stron internetowych, banerów i grafik reklamowych. Wskazać również wypada, że M. R. (1) została zatrudniona przez A. W. także w celu poprowadzenia firmy w czasie nieobecności właścicielki spowodowanej ciężką i urlopem macierzyńskim. A zatem wynagrodzenie wnioskodawczyni określone w umowie na kwotę 5.711,64 zł nie przewyższało rzeczywistego wkładu jej pracy w firmie i nie było ustalone ponad granicę płacy słusznej i sprawiedliwej. Nie ma również żadnych podstaw do stwierdzenia, że wynagrodzenie M. R. (1) pozostawało w znacznej dysproporcji do wynagrodzenia pozostałych pracowników A. W., w sytuacji gdy jedynym oprócz ubezpieczonej, pracownikiem zatrudnionym na podstawie umowy o pracę był Ł. K., 12 lat młodszy od M. R. (1) technik informatyk, którego obowiązki pracownicze znacząco odbiegały od obowiązków wnioskodawczyni. Dodatkowym faktem potwierdzającym brak nadmiernego uprzywilejowania płacowego wnioskodawczyni jest to, że jak wynika z przedstawionych w sprawie dowodów – w 2011r. działalność firmy (...) wykazywała zysk. Zatem stan finansowy firmy (...) wskazywał na praktyczną i ekonomiczną możliwość zatrudnienia od 1 czerwca 2011r. nowego pracownika z tak określonym wynagrodzeniem.

W okolicznościach niniejszej sprawy, trudno również uznać, że zgłoszenie do ubezpieczenia pracowniczego ubezpieczonej dotyczyło zamierzonego krótkotrwałego wykonywania umowy o pracę za wysokim wynagrodzeniem, aby uzyskać wysokie świadczenie z ubezpieczenia chorobowego. Bez wątpliwości choroba wnioskodawczyni była nagła i niespodziewana. Ubezpieczona stała się niezdolna do pracy od dnia 12 października 2011r., kiedy to doznała pierwszego w życiu ataku padaczkowego, a w trakcie hospitalizacji rozpoznano u niej guza płata ciemieniowego mózgu. Wnioskodawczyni nigdy wcześniej nie leczyła się neurologicznie, a występujące przed diagnozą onkologiczną dyskretnie objawy porażenia w postaci mrowienia w palcach i drętwienia ust, miała pełne prawo uzasadniać skutkami

długotrwałej pracy z komputerem. Tym bardziej, że lekarz rodzinny do którego udała się po radę, nie skierował jej do neurologa.

Słusznie więc Sąd Okręgowy ocenił wysokość wynagrodzenia umówionego przez wnioskodawczynię i zainteresowaną w umowie o pracę z dnia 1 czerwca 2011r. za współmierną do wkładu pracy zatrudnionej, a decyzję organu rentowego określającą miesięczną podstawę wymiaru składek na kwotę 2.200 zł brutto, za nieprawidłową.

W tym stanie rzeczy, podzielając w pełni stanowisko Sądu Okręgowego i nie znajdując podstaw do uwzględnienia apelacji, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł, jak w punkcie 1 sentencji swojego wyroku.

O kosztach postępowania w drugiej instancji - stosownie do jego wyników – orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c. w zw. z § 13 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002r. (Dz. U. z 2013r., poz.) w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu.